

Vladímir Putin, el patriota amb garrot

Quasi ningú no dubta que Vladímir Putin serà reelegit president de Rússia aquest diumenge. La frase "No Putin, no Rússia", repetida per analistes i periodistes, simbolitza el sistema de poder creat en un país que ha estat governat — formalment o informal— per un mateix home des de fa 18 anys. Com ha pogut, aquest exespia soviètic, mantenir-se al poder durant tant de temps? El veiem constantment a les portades dels diaris, però què sabem d'ell? Com ha canviat Rússia d'ençà que va arribar al poder? Per respondre tot això, hem de tornar enrere, quasi 80 anys abans, a la Segona Guerra Mundial. O, com dirien els russos, a la Gran Guerra Patriòtica.

Text: Javier Borràs Arumí / Il·lustració: Jordi Borràs

Vladímir Putin va nèixer l'any 1952 en un Leningrad (actual Sant Petersburg) arrasat per la guerra. Els seus pares el van criar en un apartament comunal decrepit, on no hi havia ni aigua calenta ni dutxa on banyar-se. El jove Putin va anar creixent com un petit salvatge, perseguint les rates que es colaven a l'apartament i topant-se amb els borrarxos i les bandes que circulaven pel pati del darrere de casa seva. Sentia com el seu pare parlava de la guerra, on va ser ferit al camp de batalla. La seva mare quasi mor de gana durant el conflicte. Quan el pare de Putin va ser internat en un hospital militar per recuperar-se de les ferides en combat, donava d'amagat una part de les racions de menjar a la seva dona famèlica. El jove Vladímir mai no va conèixer cap dels seus dos germans. Ambdós van morir abans que ell nasqués. **La concepció de la història de Putin es va formar a partir del patriotisme de la guerra** —i alhora de la seva misèria—, més que de la crueltat del poder soviètic anterior, amb les purgues i els exterminis de l'època de Stalin. La seva família era tan humil que va restar al marge de tots els processos de l'estalinisme. L'únic familiar de Putin proper al poder va ser **el seu avi, que va fer de cuiner per a la viuda de Lenin i algun cop per al mateix Stalin**. Sorprenentment, va quedar al marge de les execucions i purgues que el georgià va fer a quasi tot el seu personal de servei.

El nen que somiava ser espia

Vladímir no va anar a l'escola fins als vuit anys. Mentre els seus pares treballaven, **un matrimoni d'avis jueus que vivien al mateix pis que els Putin s'encarregaven de cuidar-lo**. En un país marcat profundament per l'antisemitisme, aquesta experiència va marcar Vladímir des de jove, allunyant-lo d'un discurs antijueu que sempre ha donat molts rèdits dins de la política russa. La seva 'bàbuixka' ('àvia') jueva fins i tot va ajudar la mare de Putin a batejar clandestinament el seu fill, iniciant-lo en el cristianisme ortodox.

Un cop va entrar a l'escola, el seu comportament era dolent. Havia agafat el tarannà de les bandes de barri amb les quals s'havia criat. Era un dels pocs nens de la seva classe que no havien estat acceptats als [Pioners](#), l'organització infantil soviètica oficial. **L'esport, concretament el judo, va**

ser l'eina que va ordenar la seva ment i la seva vida. La disciplina i el respecte que li inspirava aquesta art marcial va fer que es posés les piles a l'escola, i que els seus professors notessin un canvi impressionant.

El petit Vladímir va decidir què seria de gran en sortir del cinema. Acabava de veure una pel·lícula, ['L'escut i l'espasa'](#) (Vladímir Bassov, 1968), que el va deixar fascinat. El protagonista era un espia rus infiltrat entre els nazis. La narrativa era romàntica i patriòtica, allunyada de la imatge carnissera que havia quedat dels serveis secrets després del Gran Terror de les execucions estalinistes. Els espies de 'L'escut i l'espasa' eren nobles, poderosos i valents. **Putin es va posar un nou objectiu: entrar al KGB, els serveis secrets soviètics.**

Com Putin va explicar anys després al llibre entrevista ['First person'](#) (Public Affairs, 2000), havia decidit que la millor manera d'aconseguir-ho era anar directament a l'oficina del KGB de la seva ciutat. Allà va aconseguir parlar amb un alt dirigent del servei que, per desempallegar-se d'aquell nen que li demanava que l'acceptés com a espia, li va dir que no podia entrar al servei secret directament, sinó que primer havia d'anar a la universitat i, preferiblement, estudiar dret. Putin s'ho va prendre al peu de la lletra. Al cap de pocs anys havia estat acceptat a la Universitat Estatal de Leningrad, l'any 1970. **Quan va arribar a estudiar, ja sabia que un no podia postular-se com a espia del KGB: el KGB havia de venir a tu.** Van anar passant els anys, durant els quals es treia la carrera, seguia amb el judo i aconseguia un alt nivell d'alemany, un idioma que havia començat a practicar des d'adolescent, i que li seria ben útil en el futur. Un cop passats quatre anys, un home es va aproximar a ell, i el va citar en secret per fer-li una proposta important. El KGB havia arribat.

Moscou no respon

Putin va començar a portar una doble vida, que mantindria al marge de la família i dels amics. Durant aquesta etapa dins dels serveis secrets a Leningrad, va fer-se amic d'altres joves agents que tindrien molta importància en el seu futur polític. Durant aquests anys també va conèixer la seva esposa Liudmila, una hostessa d'Aeroflot. Es [van casar](#) l'any 1983, i van escollir Crimea com el seu destí de lluna de mel. Serà el primer cop que Putin trepitgi aquesta península, que tants anys després serà decisiva en la relació entre Rússia i Occident.

Putin serà destinat com a agent a l'estranger, una de les posicions més respectades entre els quadres del KGB. Pels seus coneixements d'alemany, la seva destinació podia haver estat l'RFA (com a espia encobert), o el Berlín de l'RDA, d'una gran importància geopolítica. Però **va acabar assignat a Dresden, una ciutat alemanya propera a les fronteres de Polònia i de Txecoslovàquia, on quasi no hi passava res.** La seva vida era rutinària i burocràtica, però molt millor que a Rússia, sobretot pel nivell de vida i serveis que hi havia a l'RDA, el país socialista més desenvolupat del moment.

Formar part dels serveis secrets li va permetre veure, abans que la majoria de la gent, la catàstrofe que l'URSS i l'Europa comunista haurien d'afrontar en pocs anys. Les notícies sobre la desastrosa invasió soviètica de l'Afganistan o de l'accident nuclear de Txernòbil eren amagades als ciutadans del bloc socialista, però sí que arribaven als quadres del KGB. Aquesta decadència va tocar de ple Putin quan va caure el Mur de Berlín, l'any 1989. Les protestes es van estendre per tot Alemanya, i Dresden no en va ser l'excepció. Un grup de persones es van manifestar davant de la central de la Stasi a Dresden, pròxima a la del KGB, on Putin estava tancat. Quan aquest grup de manifestants es va dirigir cap al seu edifici, **el jove espia va demanar als reforços militars soviètics de Dresden que vinguessin a defensar la seu del KGB. Li van dir que no podien actuar,** ja que havien intentat contactar amb els seus superiors però no ho havien aconseguit. "Moscou no respon", li van

dir. A Putin, aquesta frase se li va quedar gravada. L'Estat i el sistema en el qual confiava eren inexistents quan més els necessitava. La totpoderosa URSS mostrava les seves grans esquerdes.

Putin va aconseguir protegir la seu del KGB a Dresden després d'amenaçar els manifestants que rodejaven l'edifici

Putin va baixar de la seu del KGB, es va situar davant dels manifestants i va dir en un alemany quasi perfecte: "Aquesta casa està vigilada estrictament. Els meus soldats tenen armes. I els he donat ordres: si algú entra a l'edifici, obriran foc". Els manifestants es van aturar i van començar a marxar. **Putin havia aconseguit protegir el KGB.** Però dues conviccions angoixants es van quedar dintre seu: que la caiguda de l'URSS era propera, i que les masses en protesta no eren una manifestació democràtica, sinó un element desestabilitzador i fortament perillós.

Ieltsin i el caos

Putin va tornar a Rússia, com quasi tots els agents soviètics destinats a l'exterior. Eren els anys de Gorbtxov i la '[perestroika](#)', carregats d'esperances i de por. Putin temia els canvis que hi pogués haver. Molts cops s'havia mostrat oposat al sistema soviètic, però mai no havia estat un dissident, ni tampoc un revolucionari. **La lleialtat que l'unia al KGB era més forta que qualsevol ideologia.**

Amb uns serveis secrets mig desintegrats, Putin va aconseguir feina com a assessor d'[Anatoli Sobtxak](#), el polític de Leningrad més important del moment, aliat de Borís Ieltsin. Sobtxak era un polític molt crític amb el model soviètic; però, un cop va arribar a governar la ciutat, es va adonar que necessitava "tècnics" que l'ajudessin en la seva feina. Només amb activistes idealistes no es podia regir una ciutat com Leningrad. Va aconseguir aquests "tècnics" entre antics quadres del KGB, entre els quals Vladímir Putin, que seria el seu assessor més fidel.

Putin es va situar al costat de Sobtxak durant tota l'etapa convulsa dels anys noranta. Durant [l'intent de cop d'Estat](#) del 1991 contra Gorbtxov, ambdós van donar suport a Ieltsin, que aconseguiria aturar el 'putsch' i erigir-se com el gran líder de la Rússia postsoviètica. Fundaria una etapa plena d'esperances que acabarien majoritàriament en desastres. **Quan l'any 1993 Ieltsin va rodejar amb tancs el Parlament rus**, ple de diputats opositors, i va bombardejar-lo per consolidar el seu poder presidencial, **Sobtxak i Putin li van fer costat sense fissures.** Aquells dies van deixar centenars de morts. Si molts russos encara relacionen democràcia amb caos, inestabilitat i pobresa, és per culpa d'aquella dècada ieltsiniana.

Putin, a les ordres de Sobtxak, va ajudar a obrir Sant Petersburg (ja no es deia Leningrad, fruit de la dessovietització del moment) als negocis estrangers. Eren anys d'apertura desbocada al lliure mercat, anys que van crear centenars de nous milionaris, anys que van fer proliferar desenes de màfies que s'aprofitaven de la corrupció del moment. La violència i els enfrontaments entre el crim organitzat, els empresaris i els polítics eren tan grans que Putin, fins i tot, va decidir enviar les seves filles fora del país durant un quant temps per motius de seguretat.

El poder i la popularitat que agafava Sobtxak com a alcalde de Sant Petersburg el feia un possible competidor contra Ieltsin per a la pròxima carrera presidencial. Això va fer que, des dels cercles ieltsinistes, es comencessin a filtrar '[kompromat](#)', és a dir, documents que mostraven irregularitats econòmiques durant la seva gestió. Els 'kompromat' han estat, fins avui, una [arma essencial](#) de la política russa, que ha servit per fer xantatge, acusar o desacreditar personatges públics, ja sigui mitjançant documents econòmics, proves judicials o vídeos sexuals comprometedors.

En els comicis següents per a l'alcaldia de la ciutat, **Sobtxak va perdre el càrrec i la seva trajectòria política va quedar escapçada**. Una dura investigació judicial va anar contra ell un cop estava derrotat. **L'única persona que va seguir fent-li costat, assegurava, va ser Vladímir Putin**. Mesos després, quan Putin ja no treballava per a ell i la investigació judicial el rodejava cada cop més, va ser el seu antic assessor qui va ajudar-lo a fugir il·legalment del país. Aquesta acció no va ser malvista, ans tot al contrari: en una cultura política cínica i aprofitada com la russa, aquell acte altruista de lleialtat i d'amistat va ser vist molt positivament. Borís Ieltsin, des de les altures del Kremlin, en prendria nota per al futur.

Fins que Ieltsin no el va cridar al seu costat, Putin s'havia mantingut sempre en segon pla com a assessor fidel

Després de la derrota de Sobtxak, **Putin tornava a estar sense feina**. No formava part de cap de les intrigues polítiques del moment: **sempre s'havia mantingut com un assessor fidel, sense ànsies d'escalar posicions o d'obtenir poder**. La vida que portava era prou austera comparada amb la de la resta dels nous polítics russos, que s'havien enriquit escandalosament durant els primers anys de liberalització econòmica. Quan a la seva casa de Sant Petersburg va esclatar un incendi, va haver de colar-se entre el fum i les flames per rescatar uns 5.000 dòlars que tenia estalviats, una misèria comparada amb la fortuna que podia haver guanyat aprofitant la corrupció del moment.

Dels serveis secrets a la presidència russa

Mentrestant, a Moscou la situació era inestable. **Ieltsin havia tornat a guanyar les eleccions l'any 1996**, però els comunistes liderats per Ziugànov li havien plantat cara. L'ajuda econòmica que Ieltsin va rebre per part dels oligarques que havien fet fortuna durant el seu mandat va ser essencial. La primera guerra de Txetxènia i la forta crisi econòmica del moment havien fet trontollar amb força el lideratge del president rus. **Va ser en aquell moment quan Putin va començar a treballar per al Kremlin**.

Putin es va mantenir en tot moment en segon pla, tal com havia fet abans, sense entrar en les batalles de poder que es lliuraven als passadissos de la política russa. Alhora, va ser situat en un càrrec que li donava **accés a una gran varietat de documentació i d'investigacions judicials sobre corrupció i delictes econòmics**. En la cultura del 'kompromat', tota aquella informació significava poder i influència, i Putin se la guardaria per al futur.

Un cop es va anar demostrant la seva eficàcia política, **el president rus va decidir posar Putin com a cap de l'FSB, els serveis secrets successors del KGB**. Era una manera de situar una persona lleial al capdavant d'un departament que podia tenir massa informació i 'kompromat' en contra de Ieltsin i el seu entorn polític. Quan Putin es va instal·lar al seu nou despatx, va posar a la seva taula una figureta de [Fèliks Dzerjinski](#), el fundador dels serveis secrets soviètics, l'anomenada [Txekà](#). Precisament, davant de l'edifici de l'FSB on treballava Putin, a la plaça Lubianka de Moscou, s'havia enretirat una gran estàtua de Dzerjinski, per totes les associacions sinistres que s'establien entre els serveis secrets i les execucions sumàries durant les èpoques més fosques de l'URSS.

Durant aquesta etapa al capdavant de l'FSB, Putin va haver de fer front a un escàndol públic provocat pels seus propis agents. Segons explica el periodista Steven Lee Myers a la [biografia de Putin](#) 'The new tsar' (Random House, 2016), sis membres de l'FSB (quatre dels quals, amb màscares per amagar la seva identitat) **van fer una roda de premsa pública on denunciaven diversos alts càrrecs dels serveis secrets, acusant-los de comportar-se com una màfia que duia a terme**

extorsions, segrestos i pallisses per beneficiar-se'n econòmicament. També asseguraven que havien rebut ordres d'assassinar [Borís Berezovski](#), un dels oligarques més poderosos de Rússia. Per Putin, totes aquestes denúncies significaven una traïció immensa, més enllà que fossin certes o no. Un dels espies que van donar la cara durant aquesta roda de premsa —i va quedar com el rostre més rellevant d'aquesta denúncia— va ser [Aleksandr Litvinenko](#), que seria acomiadat de l'FSB i aconseguiria fugir a l'exili. En el futur, però, el seu nom tornaria a estar vinculat a Putin, en circumstàncies molt més sinistres.

La gestió violenta de Putin en la segona guerra de Txetxènia va ser molt aplaudida pels ciutadans

Putin va anar guanyant-se la confiança de Ieltsin gràcies a la seva eficàcia i lleialtat, i també per la seva independència respecte als oligarques i les faccions polítiques del Kremlin. Quan el fiscal [Iuri Skuratov](#) va començar a investigar possibles irregularitats econòmiques de Ieltsin, tot apunta que Putin va ser l'únic membre del Govern que va aconseguir aturar-lo, a través d'un 'kompromat' en vídeo on presumiblement apareixia amb un parell de prostitutes. **El president rus, en una decisió sorprenent, va decidir nomenar Putin primer ministre l'any 1999.** Quasi cap rus no coneixia el seu nom: tota la seva trajectòria havia estat en segon pla, fent la seva feina sense reclamar poder.

Putin creia que el seu càrrec com a primer ministre duraria pocs mesos. Les eleccions presidencials eren a prop, i això voldria dir que —quasi amb tota seguretat— una altra persona el substituiria. Es va proposar a ell mateix aprofitar aquell temps i poder que Ieltsin li havia confiat. Volia aconseguir un objectiu rellevant per al país, sense tenir en compte càlculs polítics o l'opinió pública. **Va ser llavors quan va iniciar la [segona guerra de Txetxènia](#).**

Per a la majoria dels dirigents russos, tornar a enviar tropes a Txetxènia era un suïcidi polític, després del terrible record que havia quedat del primer conflicte en aquell mateix territori, entre el 1994 i el 1996. A Putin tot això no li importava. Considerava que, si no prenia el control de Txetxènia, es produiria un efecte dominó en altres zones islàmiques que desestabilitzarien tot Rússia. S'havia d'evitar una segona Iugoslàvia. Quan Putin va començar a combatre els militants islamistes txetxens que volien envair la regió del Daguestan, la resposta dels rebels va ser molt dura, i va apuntar directament al cor de Rússia. Diversos atemptats en apartaments de Moscou van deixar centenars de morts per tota la ciutat. La resposta de Putin va ser l'enviament de tropes russes a Txetxènia, amb l'objectiu d'esclafar totes aquelles insurgències que s'oposaven al poder de Moscou. La majoria dels ciutadans russos, sorprenentment, van aplaudir la forta reacció del primer ministre. **Putin va començar a enamorar bona part de l'electorat rus, amb la seva imatge de mascler militarista i "amb collons".**

Ieltsin, per la seva banda, tenia preparada una sorpresa per a l'inici de segle. **La nit d'Any Nou va anunciar que dimitia, i que passava el càrrec de president a Vladímir Putin.** Volia transmetre la imatge que, amb el nou segle, hi hauria una nova Rússia. Era el primer cop que un president rus transmetia pacíficament el poder, sense maquinacions, cops d'Estat o lluites internes. Putin va passar aquella nit de canvi de segle viatjant amb helicòpter cap a Txetxènia junt amb la seva dona, on va fer una visita sorpresa als soldats com a nou president de Rússia.

El primer Putin

Amb la benedicció de Ieltsin, Putin es va presentar a les eleccions presidencials del 2000. No tenia rivals destacables que li poguessin fer front, i els comicis van acabar plantejant-se com un referèndum sobre la seva continuïtat presidencial. **Abans de la cita electoral va apujar les pensions, una mesura encara més popular que la resposta militar a Txetxènia.** Mentrestant, aquest conflicte s'allargava de manera sagnant. No era l'operació ràpida que Putin havia imaginat. La seva tàctica per evitar les crítiques va ser [restringir la cobertura periodística](#) tant com va poder, mentre reforçava les tropes al front.

Un cop va guanyar les eleccions presidencials, Putin es va rodejar —majoritàriament— d'amics seus, gent en qui confiava, bona part dels quals excompanys del KGB. A partir de la seva elecció, va amagar estrictament la seva vida privada, tant de la seva dona com de les seves filles, dels focus dels mitjans de comunicació. **Durant tots els seus anys com a president, ha estat quasi impossible saber alguna cosa de la seva vida íntima i familiar.** Quan es tractava dels seus amics, era diferent: en els [funerals de Sobtxak](#), li van caure les llàgrimes davant les càmeres de televisió. Era el primer cop que el poble rus veia plorar el seu president.

A força de filtracions, Putin ha deixat fora de joc tots els seus adversaris polítics i mediàtics

La primera crisi política que Putin va haver d'afrontar va ser el [naufregi del submarí 'Kursk'](#), pocs mesos després d'haver guanyat les eleccions. Hi van morir 118 tripulants, i la imatge que va quedar va ser d'una gran ineficàcia del Govern rus, que també va mentir —en diverses ocasions— en les informacions que donava a la premsa i als familiars dels naufragats. La cobertura televisiva crítica que va fer el Canal 1, controlat per l'oligarca Berezovski, va treure de polleguera Putin. Com a càstig, va treure diversos 'kompromat' econòmics contra Berezovski i aquest va fugir del país. El seu canal va quedar en mans dels aliats de Putin. Berezovski continuaria atacant Putin des de l'exili, i moriria —presumptament— suïcidant-se l'any 2013. D'altra banda, el canal NTV, controlat per l'oligarca [Vladímir Gussinski](#) també va patir un procés similar, fruit de la seva cobertura crítica del conflicte de Txetxènia. Gussinski va acabar a la presó, acusat de delictes econòmics. **Gràcies a aquests processos judicials, les principals televisions públiques van quedar sota el control de Putin.**

En l'àmbit internacional, el president rus va començar d'una manera molt diferent de la que coneixem ara. **Quan es van produir els atemptats de l'11-S als Estats Units, va ser el primer mandatari a trucar a Bush i oferir-li el seu suport.** Ambdós dirigents veien el terrorisme islàmic com el perill principal perill que amenaçava les seves pàtries respectives —un any després, Moscou tornaria a patir-lo, amb el [segrest de 850 ostatges](#) al teatre Dubrovka a les mans de terroristes txetxens. A escala personal, també hi havia connexió: Bush [va convidar](#) la família Putin a passar uns quants dies al seu ranxo de Texas. El líder rus encara creia que podia haver-hi un acomodament entre Rússia i l'OTAN, optimisme que es va anar ensorrant a poc a poc.

Durant el seu primer mandat, Putin va fer diversos gestos per tancar el debat sobre la memòria històrica que havia enfrontat Ieltsin i els comunistes. Va recuperar l'[himne soviètic](#) —amb lletra canviada—, i va mantenir la tomba de Lenin a la plaça Roja de Moscou, gestos simbòlics per acontentar els nostàlgics però sense efectes més enllà d'això. Un aforisme que Putin va citar un cop sintetitzava la seva visió sobre el tema: **"Qualsevol que no es lamenti pel col·lapse de la Unió Soviètica no té cor, qualsevol que vulgui veure-la recreada tal com era no té cervell".**

Una de les polítiques més importants que va dur a terme Putin durant el seu primer mandat va ser **lligar curt els grans oligarques de l'època de Ieltsin**. El pacte implícit que els va imposar va ser el següent: podrien mantenir tota la seva riquesa si no es ficaven en els assumptes de l'Estat i no s'oposaven al Kremlin. Molts d'ells van acatar aquest nou ordre polític, però l'oligarca més ric del moment, [Mikhaïl Khodorkovski](#), no va voler fer aquest pas enrere. Des del moment que va criticar Rosneft, una empresa on hi havia situats diversos aliats de Putin, l'[enfrontament entre el president i l'oligarca](#) va agafar un caràcter personal. Khodorkovski, a més, tenia ambicions polítiques, i Putin el veia com un futur opositor amb grans possibilitats i recursos per aconseguir el poder. La investigació per delictes econòmics contra la seva gegantina empresa petrolera Yukos no es va fer esperar. La detenció del mateix Khodorkovski en un aeroport de Sibèria, tampoc. La majoria de russos van aplaudir l'acció, com un acte simbòlic de venjança contra aquells oligarques que havien representat el caos i la misèria dels anys noranta. Que certs oligarques fossin detinguts i d'altres no era un tema secundari.

Anys després, la gegantina petrolera Yukos seria desmantellada i repartida entre empreses afins al president. El nou model econòmic rus no podia restar al marge de Putin: no era una economia estatal i dirigida, però **tots els sectors estratègics havien d'estar en mans de persones de confiança, per tal que no treballessin en perjudici del Kremlin**. Un exemple rellevant serien els [germans Borís i Arkadi Rotenberg](#) —el president rus els havia conegut quan feien judo plegats—, que començarien el seu ascens milionari durant l'etapa de Putin, especialment en l'àmbit del petroli i de les infraestructures, amassant contractes milionaris del Kremlin. Altres noms que creixerien en l'ombra serien, per exemple, els de Yuri Kovalxuk i Gennadi Timxenko. En la nova Rússia, tota gran decisió econòmica havia de tenir el vistiplau del president. Si complies aquestes normes, podies arribar a ser molt ric.

La conxorxa contra Rússia

Putin va ser reelegit amb el 71% dels vots l'any 2004, entre sospites de frau i control dels grans mitjans en benefici seu. L'oposició que es va presentar contra ell va ser pobra i escassa. Però els fantasmes dels seus inicis com a president no marxaven: pocs mesos després de les eleccions, diversos terroristes txetxens [van segrestar](#) una escola de Beslan, prop de la frontera de Rússia amb el Caucas, i hi van deixar 334 morts, entre els quals 186 nens, quan es van enfrontar amb les forces de seguretat russes.

A partir del 2007, Putin deixa de buscar conciliació amb els EUA i imposa la idea que Rússia ha de tornar a ser una gran potència, sense demanar permís a ningú

Però els problemes no solament venien de dintre de Rússia: a la veïna Ucraïna s'aproximaven noves eleccions, on l'opositor [Viktor Iúxenko](#) mantenia un flirteig amb Occident i la Unió Europea, que Putin veia com el primer pas de l'entrada de Kíev a l'OTAN. Aquesta aliança militar —que [inquietava fortament](#) el president rus— s'havia estès recentment de 19 a 26 països, alguns dels quals fronterers amb Rússia, com Estònia o Letònia, i altres de ben propers, com Lituània, Romania o Bulgària. L'extensió de l'OTAN a Ucraïna, el país veí amb més lligams històrics i culturals amb Rússia, era vist per Putin com una agressió directa cap a Moscou, i va intentar moure peces per evitar-ho. Va fer costat a la candidatura oficialista de Viktor Ianukóvitx fent-li prometre que no s'aproparia ni a la Unió Europea ni a l'OTAN. **Quan en les eleccions va guanyar Ianukóvitx amb acusacions de frau, centenars de persones van acampar a la plaça de Maidan**, i van fer múltiples accions de protesta sota el paraigua de l'oposició, en la coneguda per '[Revolució Taronja' ucraïnesa](#). **La por i el rebuig de Putin a la massa revoltada s'havien apropiat a les fronteres de Rússia**. Finalment,

es van repetir les eleccions i va guanyar el candidat de l'oposició. Les protestes es van aturar. Putin en va prendre nota de cara al futur, tant per al cas d'Ucraïna com per al de la seva pròpia pàtria.

L'any 2006, Rússia va copar les portades de tot el món en relació amb dos assassinats impactants: el de la periodista [Anna Politkóvskaia](#) i el de l'exespia Litvinenko, que —recordem-ho— va fugir de Rússia després de denunciar els draps bruts de l'FSB. **Politkóvskaia era una periodista d'investigació crítica amb el Kremlin que havia enfocat bona part de la seva carrera a explicar la guerra bruta a Txetxènia.** La seva mort a trets en un apartament de Moscou es va relacionar amb [Ramzan Kadírov](#), una mena de 'senyor de la guerra' txetxè que Putin havia posat per acabar el conflicte, oferint-li poder total a canvi que pacifiqués la zona. Malgrat la seva brutalitat, la tàctica va ser prou efectiva, i la guerra txetxena va finalitzar.

Quan Politkóvskaia va morir, l'exespia Litvinenko, que era amic seu, va acusar Putin d'haver matat la periodista —això sí, sense aportar-ne cap prova. Litvinenko mantenia una croada obsessiva contra el president rus, publicant [llibres en contra d'ell](#) i de l'FSB. Els seus últims escrits tractaven de la possible homosexualitat o bisexualitat de Putin. **Litvinenko va ser enverinat amb poloni-210 i al cap d'alguns dies va morir**, deixant darrere seu una munió de teories de la conspiració. Com ha passat des del principi de la Rússia de Putin, la mort d'un personatge crític amb el règim sempre ofería dues versions contradictòries: que el Kremlin l'havia matat perquè el perjudicava, o —al contrari— que els enemics del Kremlin l'havien matat per utilitzar-lo com a arma propagandística contra Putin. **Ni en el cas de Politkóvskaia ni en el de Litvinenko no s'ha pogut treure res en clar.**

Tots aquests esdeveniments van portar Putin a replantejar la posició de Rússia respecte a Occident. El 2007, el president rus va fer un discurs a Munic davant de desenes de líders internacionals, on va criticar obertament l'OTAN i els Estats Units com a desestabilitzadors de Rússia i de la pau mundial. La seva política exterior que intentava conciliar-se amb els Estats Units va acabar aquí. Putin creia que ja havia donat massa oportunitats per a la col·laboració, i només havia rebut menyspreu. **Rússia tornaria a ser una gran potència, sense demanar permís a ningú.**

S'aproximaven les eleccions del 2008, i Putin va deixar clar que buscava un candidat per substituir-lo com a president, i així acatar el límit de mandats que ordena la Constitució russa. Ningú no dubtava que Putin seguiria influint amb força, però —potser— aniria deixant pas a un nou lideratge que continués les seves línies polítiques, sense necessitat de perpetuar-se en el poder. Un model semblant al de Deng Xiaoping a la Xina, que —malgrat no estar situat en un càrrec rellevant— va seguir influint fortament en els dirigents que li van succeir. **L'home escollit per continuar la tasca de Putin va ser [Dmitri Medvédev](#).**

El retorn del guerrer

Medvédev va guanyar les eleccions presidencials amb el 71,2% dels vots, sense una oposició real que pogués fer front a l'oficialisme, com ja havia passat en comicis anteriors. Malgrat tot, el seu perfil era [benvist](#) per Occident i pels sectors més liberals de la societat russa, que el veien com una de les figures més obertes del putinisme. Era un camí que podia conduir el país en una altra direcció.

El primer senyal en contra d'aquesta tesi va ocórrer pocs mesos després que Medvédev guanyés les eleccions. A mitjan 2008, el Govern de Geòrgia va decidir atacar Ossètia de Sud, un territori fronterer amb Rússia que s'havia declarat independent dels georgians quan va caure l'URSS. Tbilissi mai no havia acceptat aquesta república rebel. Quan els georgians van atacar Ossètia del Sud, van xocar amb les forces de pau russes estacionades en aquest territori. Esperaven que els Estats Units

s'enfrontessin amb Moscou per ajudar-los, cosa que no va succeir. **La resposta de Medvédev davant d'aquesta agressió va ser lenta, i de cara al públic va quedar com un líder indecís en comparació del Putin guerrer de l'època txetxena.** En realitat, va ser Putin qui va liderar 'de facto' la victòria russa contra els georgians, cosa que el va fer encara més famós entre els patriotes russos. El garrot sempre havia estat un aliat natural de Putin davant les enquestes.

Tot i que les protestes contra Putin han estat nombroses els últims anys, el president rus ha guanyat les eleccions amb rotunditat

Després del [conflicte d'Ossètia](#), Medvédev es va trobar amb un problema encara més gros: la crisi econòmica mundial, que va afectar especialment Rússia. Factors estructurals de l'economia russa la feien especialment vulnerable, com ara la dependència dels recursos energètics, una base industrial i unes infraestructures decadents i la corrupció generalitzada. **La solució davant d'aquesta crisi va ser un dels primers xocs entre Putin i Medvédev:** el primer volia mantenir el seu model oligarquicodirigista, mentre que el segon volia fer reformes liberalitzadores a l'estil occidental. Putin, que tenia una xarxa de poder molt més forta i consolidada, va guanyar la partida. Els enfrontaments posteriors entre ambdues visions només van fer que demostrar que Putin sempre havia tingut la paella pel mànec. La política exterior, una prioritat per a Putin, també [va allunyar-los](#) encara més: Medvédev va donar suport a la intervenció estatunidenca a Líbia el 2011, acció que —per a Putin— suposava un perill geopolític per a Rússia i una manera d'alliberar les forces del radicalisme islàmic, que començaven a proliferar per diversos països després de la 'Primavera Àrab'.

Putin ho va deixar clar quan quedaven pocs mesos per a les eleccions presidencials del 2012: **ell tornaria a ser el candidat, i Medvédev faria un pas enrere.** El que no s'esperava era que, en uns comicis rutinaris com van ser les eleccions legislatives del 2011, un nou perill intern s'alçaria contra ell, aquest cop de la mà de bona part dels seus propis ciutadans. Després que circulessin vídeos i informacions per Internet sobre el frau electoral i moltes irregularitats en el vot, **milers de persones es van manifestar en contra del Govern pels carrers de Moscou.** No eren els 'hipsteri' de sempre —la paraula amb què es desqualificava els joves cosmopolites russos, criticats per occidentals i antipatriòtics—, sinó que hi havia una gran varietat d'edats i de sectors socials implicats. Amb cada nova convocatòria, els manifestants van passar de ser milers a ser desenes de milers, i de desenes de milers van pujar a centenars de milers. **Eren les protestes més grans que Rússia havia vist des del 1991.** La figura més destacada —que va quedar com a **líder del moviment i de l'oposició "real" russa— va ser el nacionalista liberal [Aleksei Navalni](#), que s'havia fet famós difonent la corrupció del Kremlin a través d'Internet. Fins ara, ha estat la figura opositora que més s'ha assenyalat com una alternativa real al putinisme, encara que sectors liberals de l'oposició li recriminen que hagi participat en manifestacions i actes juntament amb grups ultranacionalistes.**

Un cop de puny a la taula

Putin va guanyar les eleccions del 2012 amb el 63% dels vots. L'oposició va quedar desmoralitzada davant d'aquests resultats: havien assumit que les protestes massives del 2011 representaven tot Rússia. L'error els va sortir car. Putin va reforçar el lligam entre l'Estat i l'Església ortodoxa russa —una institució molt respectada en tot el país— després que les activistes Pussy Riot fessin una [performance](#) a la catedral del Crist Salvador de Moscou. Aquesta acció fins i tot va dividir la mateixa oposició, ja que molts activistes ho van considerar una falta de respecte, i es van negar a aixecar la veu quan diverses integrants del grup van acabar a la presó. La imatge frívola i antipatriòtica dels joves 'hipsteri' russos tornava a estigmatitzar la protesta contra Putin. **El**

Kremlin va aprofitar el moment i va fer batudes policials a les cases de Navalni i d'altres opositors destacats, com Borís Nemtsov —que [moriria](#) assassinat el 2015— i Ksenia Sobtxak —la [filla](#) del gran amic de Putin exalcalde de Sant Petersburg. També va aprovar lleis per controlar Internet i vigilar les ONG que rebessin diners de l'exterior.

La missió de Putin per a aquest nou mandat va ser demostrar al món que Rússia tornava a ser una gran potència. La seva **implicació en la guerra de Síria va ser un primer pas**, [evitant](#) que els Estats Units d'Obama hi intervinguessin quan es va acusar el president sirià d'haver utilitzat armes químiques, l'any 2013. Les tropes russes no tardarien a participar en aquesta guerra de manera decisiva. Putin va sorgir com un participant inesperat en un conflicte més enllà de les seves fronteres. Rússia tenia coses a dir sobre com havia de funcionar el món. I tenia poder per fer-se valer, tirant endavant la seva pròpia política exterior de manera autònoma.

El "renaixement" de Rússia com a potència va tenir una de les seves màximes expressions en els Jocs Olímpics d'Hivern de Sotxi, el 2014. Per a Putin, un gran fan dels esports, l'esplendor d'aquests JJOO mostraria al món una Rússia que no es recordava des de la Unió Soviètica. Com en altres grans inversions russes, la corrupció i les despeses desorbitades van proliferar: els Jocs van costar 51.000 milions de dòlars, més que els Jocs Olímpics d'estiu de Pequín, i molt més que els anteriors d'hivern a Vancouver. Abans de la celebració, com a gest de gràcia, la justícia russa va treure de la presó les integrants de les Pussy Riot i, cosa que va sorprendre tothom, a l'oligarca Khodorkovski, que havia caigut en desgràcia després d'enfrontar-se a Putin durant el seu primer mandat. També es va permetre que l'opositor Navalni es presentés a les eleccions per Moscou, que va perdre amb el 27% dels vots.

La retòrica antioccidental a Rússia i l'antirussa a Occident han augmentat, però a Putin tots aquests atacs externs no li fan gens de mal, ans al contrari

Mentre els Jocs de Sotxi [ocupaven](#) les mirades del món, un antic malson de Putin es repetia a Ucraïna. Els intents del president Ianukóvitx per apropar-se a la Unió Europea havien estat aturats pel president rus, cosa que va tornar a omplir la plaça de Maidan amb manifestants en contra del Govern. La participació de grups nacionalistes d'origens tèrbols, la violència desencadenada i la posterior fugida de Ianukóvitx van fer que Putin interpretés la protesta com un cop d'Estat organitzat per radicals d'extrema dreta ucraïnesos, amb l'ajuda dels Estats Units i de la Unió Europea. No tardaria a moure les seves peces per aturar aquesta "conxorxa contra Rússia", que sempre temia que l'acabés rodejant: pocs dies després, soldats russos sense identificar preniën posicions a la península ucraïnesa de Crimea, de població majoritària d'ètnia russa. Sota aquesta pressió militar i en poc temps, es va fer un referèndum —declarat il·legal per Ucraïna i Occident— on la majoria dels crimeans van votar annexionar-se a Rússia. **A la zona oriental d'Ucraïna, milícies prorusses s'alçaven en armes contra l'Exèrcit de Kíev amb el suport de Moscou.** Es produïa la crisi més forta entre Occident i Rússia des de la fi de la Guerra Freda.

A partir del conflicte ucraïnès, la relació entre Rússia i Occident semblava cada cop més negra i abocada al conflicte. A la vegada, Putin [pujava espectacularment](#) a les enquestes, i **la majoria de la societat russa elogiava l'annexió de Crimea.** La Unió Europea i els EUA tiraven endavant cada cop més [sancions econòmiques](#) en contra de figures rellevants en l'entorn de Putin —tant de l'àmbit polític com empresarial—, justificant-les d'acord amb l'annexió de Crimea i les violacions dels drets humans al país.

La retòrica antioccidental a Rússia i l'antirussa a Occident han augmentat. Després de tants anys

criticant Putin per caricaturitzar Occident com un enemic extern que volia fer de Rússia un vassall dòcil, bona part dels líders americans i europeus estan fent el mateix, **atiant una nosofòbia que mostri Putin com un perill extern causant de tots els problemes interns**, ja sigui amb relació a [la victòria de Trump](#), a la pujada de l'[extrema dreta a Europa](#), a la [victòria del 'Brexit'](#) o al [referèndum català](#).

A Putin, tots aquests atacs externs no li fan gens de mal, ans al contrari. No és casualitat que les eleccions presidencials se celebrin el 18 de març, quatre anys després de l'annexió de Crimea, el punt clau de trencament entre Putin i Occident. El gran dubte no té a veure amb el 2018, és a dir, amb els propers comicis, sinó amb **el 2024, quan tot apunta que Putin es retirarà del càrrec de president. Qui en serà l'hereu?** Podrà el putinisme mantenir-se en el Govern sense el líder que ha erigit tot el seu sistema de poder? Podrà Rússia fer la transició post-Putin de manera pacífica i estable? Podrem seguir parlant de 'la Rússia de Putin' —com a model hegemònic— d'aquí a 50 anys?